

Nr 598

av herr Hermansson m. fl.

om skärpt restriktivitet för tillstånd till investeringar i utlandet.

250 svenska företag har sammanlagt 1 500 utländska dotterbolag och minoritetsintressen i ett 50-tal länder. Var femte som arbetar i svensk industri är anställd utomlands. Sammanlagt sysselsatte svensk industri 1970 182 650 personer i producerande dotterbolag i utlandet.

Svenska företag investerade 1970 totalt 1,5 miljarder kronor i utländska fabriker. Det är 22 procent av motsvarande investeringar här hemma. De utlandsinvesteringarna svarade tillsammans för 73 procent av den svenska industrivaruexporten 1970. Av Sveriges 40 största koncerner bedrev 32 produktion vid utländska dotterbolag och ytterligare 6 hade egna försäljningsföretag utomlands eller minoritetsintressen i utländska produktionsföretag.

Oavsett vilket mått på lönsamhet som används, ligger denna högre i de producerande dotterbolagen i utlandet än i hela den svenska industrin i genomsnitt, och den totala räntabiliteten lag 1970 5 procentenheter högre i utlandsföretagen än i svensk industri i genomsnitt, 9 procent mot 4.

Dessa uppgifter för 1970 visar den svenska kapitalexportens omfattning, men de blir än mer markanta om de sätts in i en utveckling och relateras till tidigare siffror.

Nettokapitalflödet till svenska direkta investeringar utomlands ökade från 150 miljoner kronor 1961 till 1 000 miljoner 1970. Under samma period fyrdubblades de svenskägda produktionsföretagens tillgångar i utlandet.

Mellan 1965 och 1970 växte den svenska industrin snabbare i utlandet än i Sverige. Antal svenska företag med producerande dotterföretag i utlandet ökade från 82 till 107 stycken under andra hälften av 1960-talet. Koncerner med utländska dotterbolag och minoritetsintressen ökade sin export relativt mer än hela industrin i genomsnitt, 86 resp. 72 procent.

Svenskt investerat kapital i producerande dotterbolag och minoritetsägda produktionsföretag i utlandet ökade från 3,57 miljarder kronor 1965 till 6,26 miljarder 1970. De utländska dotterföretagens produktionskapacitet har vuxit mycket starkt under hela 1960-talet, sysselsättningen vid dessa har ökat med 70 procent och företagens tillgångar mer än fyrdubblats.

Dessa uppgifter är inhämtade ur Birgitta Swedenborgs hösten 1973 publicerade utredning "Den svenska industrins investeringar i utlandet", beställd av Industrins utredningsinstitut. Utredningen, som i huvudsak omfattar åren 1965-1970, visar klart den omfattande och starkt ökande svenska kapitalexporten.

Den svenska företagsetableringen utomlands har också utvecklats så

att de flesta av de stora utlandsinvesterande företagen i dag har fler anställda utomlands än i Sverige: SKF har 79 procent av de anställda i dotterbolag i utlandet, STAB har 74 procent, Atlas Copco 69, Alfa-Laval 65, Electrolux 64, LM Ericsson 61 och AGA 60 procent.

Svenska tändsticks AB t. ex. kontrollerar i dag ett hundratal fabriker i cirka 30 länder. Koncernen har totalt över 30 000 anställda - varav således 25 000 utomlands - och den omsatte 1972 2,3 miljarder kronor. Av de anställda är nu bara 280 kvar på den ursprungliga huvudorten Jönköping. Företagets utlandsetableringar började redan på 1920-talet i Indien, där det i dag dominerar den svenska företagsamheten. Under hösten 1973 har framkommit uppgifter som visar att några av företagets dotterbolag har etablerat sig i de portugisiska kolonierna Moçambique och Angola. STAB skulle därmed vara första svenska företag att investera i producerande företag i dessa länder och gar i spetsen för ett utökat svenskt stöd åt den portugisiska fascistregimen.

Den svenska kapitalexporten följer ett internationellt mönster, som bestäms av det stadium kapitalismen befinner sig på, det imperialistiska stadiet. I detta skede söker sig stora inhemska kapitalister utomlands. De jagar nya marknader som skall säkra framtida profiter och garantera avsättningsmöjligheter för det kapitalöverskott som annars skulle kunna bli utsatt för inhemsk beskattning och minska vinsterna.

Som en följd av detta drar bolagen ner på sina investeringar här i landet. Industrins omsättning i Sverige har ökat med 45 procent mellan 1965 och 1970, i svenska producerande dotterbolag utomlands med dubbelt så mycket. Medan antalet sysselsatta i industrin i Sverige varit i stort sett oförändrat eller t. o. m. minskat något under denna femårsperiod, har det i dotterbolagen utomlands ökat med bortåt 25 procent.

Staten har gått in med ett allt större direkt ekonomiskt stöd åt det svenska kapitalet, i fruktlösa försök att hejda den växande arbetslösheten. Den har ställt upp som delägare med storfinansen i en rad företag, den har lämnat kapitalet gåvor och subventioner, bolagen har fått skattelättnader, i synnerhet stora, snabbt expanderande företag har gynnats i skattehänseende. Också användningen av den fjärde AP-fonden till aktieuppköp måste betraktas som en åtgärd som gynnar och stöder kapitalet.

Kapitalägarna och deras företrädare vill skildra effekterna av sin investeringspolitik på ett helt annat sätt. De talar om att utlandsinvesteringarna stimulerar den inhemska ekonomin. En vidgad internationell marknad för moderbolaget i Sverige ger en ökad varuexport och ett allmänt förbättrat exportklimat till följd av ökade kontaktytor etc. hävdar de.

Argumenteringen är ohållbar. Kapitalexporten kan stimulera varuexporten och förbättra betalningsbalansen, men från tillväxtsynpunkt måste effekten bli mindre och mer indirekt än om investeringen sker direkt i Sverige. Dessutom kvarstår det enkla faktum att bolagen understöds av staten, de får gåvor och subventioner, men arbetslösheten växer och så gör också deras vinster. Bolagen talar om att kapitalexporten

stimulerar sysselsättningen i Sverige, men avfolkningsbygderna breder ut sig. Det är de arbetande som får betala bolagens lättnader. På dem läggs allt större skattebördor, t. ex. höjda kommunalskatter och en ökad indirekt beskattning. Kapitalisternas förklaringar döljer att profiten är syftet med deras verksamhet, vinstmaximering deras allt överskuggande intresse.

IUI-utredningen innehåller en tabell över "de 20 viktigaste investeringsländerna i rangordning efter totala tillgångar i producerande dotterföretag 1970". Även antal företag och antal anställda 1970, liksom rangordningen för 1960 framgår av uppställningen. I täten för länder med stora svenska kapitalintressen ligger kapitalistiska industrinationer som Västtyskland, Frankrike, Italien och USA.

Med på listan finns emellertid också fyra länder med kraftigt reaktionära, fascistiska regimer: Brasilen, Portugal, Sydafrika och Spanien.

Av dem ligger Brasilien, direkt efter USA, så högt som på 5:e plats och har hållit den sedan 1960. Portugal har avancerat kraftigt från 19:e till 12:e plats, Sydafrika har sjunkit något från 15:e till 19:e och Spanien har med platssiffra 20 för första gången kommit med på listan.

I dessa fyra länder har svenska företag sammanlagt 54 dotterbolag med 21 909 anställda. De totala tillgångarna i dessa bolag uppgår till 1 946 miljoner kronor. Oavsett om man räknar i antal dotterbolag, antal anställda eller i totala tillgångar, visar siffrorna att drygt 12 procent av svenska företags intressen i producerande dotterföretag utomlands ligger i dessa fasciststater.

Portugal är en militärdiktatur som för flera omfattande kolonialkrig i Afrika. I detta land står svenska företag för drygt 10 procent av de samlade utländska investeringarna. Ett 50-tal svenska företag är etablerade där och drygt 30 av dem har också tillverkning i landet.

Svenska företag i Portugal

	Tillgångar (milj. kr.)	Antal anställda
1965	40	1 500
1970	500	5 000

De största enskilda svenska investerarna i landet är Billerud, som driver en massafabrik, och Eriksberg/Kockums, som är delägare i det stora reparationsvarvet Lisnave, men de flesta svenska investeringarna har gjorts i Portugals viktigaste industrigren och även största exportindustri: textilindustrin. Förklaringarna till den växande svenska kapitalexporten till Portugal är flera: utländska investerare får tre års skattebefrielse och därefter mycket låga skatter, utförseln av vinster är fri, textilarbetarnas (i huvudsak kvinnor) löner är extremt låga, nyanställda i svenska konfektionsfabriker betalas med mindre än 1 kr./timme, facktöreningar är förbjudna, arbetarna har ingen organiserad kraft att sätta mot företagets dikttrade villkor. Eller som Erik Lundberg, professor vid Handelshög-

skolan i Stockholm sade efter ett besök i landet:

”Visserligen råder det brist på yrkeskunnig och specialistbetonad arbetskraft, men detta kompenseras av en i hög grad väldisciplinerad, arbetsvillig kår av arbetare till, ur västeuropeisk synpunkt, extremt låg arbetskostnad. Det finns ingen strejkrätt, inget krängel med fackföreningar.” (Ur Skandinaviska Bankens utlandsrapport, nr 4/1964)

Ytterligare en förklaring till de svenska investeringarna i Portugal är de båda ländernas anslutning till EFTA. Portugal är garanterat vissa fördelar på grund av låg utvecklingsnivå, bl. a. är landets export tullfri. Det gör att svenska företag kan utnyttja alla skattelättnader, de kan underbetala och suga ut arbetarna och därefter sälja tullfritt på den svenska marknaden. Från 1960 har cirka 90 procent av produktionen vid de svenska fabriker i Portugal exporterats till Sverige.

Detta är det mönster för kapitalexport som med variationer omfattar också andra länder, i princip även ”vanliga” kapitalistiska industriländer. Utlandsinvesteringarna utnyttjar arbetskraften maximalt — multinationella företag även med hot om produktionsförflyttning etc. — man avvisar rättmätiga arbetarkrav, man smiter undan ekonomiska skyldigheter och lastar i möjligaste mån över bördorna på befolkningens flertal.

För Portugals del tillkommer ännu en aspekt. Kolonialkrigen i Afrika kostar stora summor. Regimen behöver för detta en snabb ekonomisk tillväxt och utländsk valuta. Krigskostnaderna svarar för hälften av statsutgifterna, 200 000 portugisiska soldater deltar i krigen. Men den portugisiska befolkningen avskyr dessa krig som präglar hela deras tillvaro: 10 000 av soldaterna har dött, över 90 000 har deserterat till andra länder i Europa, cirka 100 000 människor emigrerar arligen. Det är till detta land som en kraftigt växande del av den svenska kapitalexporten går och bidrar till att hålla förtryckarregimen under armarna.

Tillstånd till direkta svenska investeringar i utlandet, dvs. utförsel av kapital, beviljas av riksbanken. Under åren 1966—1970 lämnades tillstånd för utförsel av mer än 5 miljarder kronor, varav 3,5 miljarder till produktionsbolag utomlands. Sverige står bakom OECD:s kapitalliberaliseringskod. Vissa restriktioner i tillståndsgivningen har tidvis tillämpats, men i stort har generösa principer möjliggjort att allt större belopp kunnat investeras utomlands, men de konsekvenser som patalats ovan.

En skärpt restriktivitet är emellertid nödvändig för att stoppa kapitalflykten och därmed skapa förutsättningar för en ökad investerings-takt här i landet. Växande delar av Sverige haller på att industriellt utarmas, antalet arbetslösa växer. Kapitalet måste tvingas göra sina investeringar där den arbetande befolkningen behöver dem.

I ännu ett avseende underlättar staten för det svenska kapitalet utomlands. Det sker genom s. k. investeringsgarantier i vissa u-länder. Genom dessa garantier ställer staten upp med säkerheter i fall av ”hot” mot företagens investeringar. ”Hotet” kan t. ex. bestå i att progressiva krafter i ett land störtar en militärjunta och förstatligar det privata näringslivet. En speciell riskfond, delvis finansierad med statliga bistands-

medel, har också diskuterats bli inrättad. De skattebetalande skulle på så vis få stå kapitalets risker.

Vid 1973 års riksdag avstyrkte finansutskottet i ett betänkande (nr 26 1973) ett yrkande i motion från vänsterpartiet kommunisterna om just skärpt restriktivitet vid tillståndsgivning till investeringar i utlandet. Som motiv angavs att resultat från arbetet i statsrådet Lidboms arbetsgrupp för frågor rörande multinationella frågor borde avvaktas. Gruppen arbetar alltjämt, men det kan inte anses behövt att invänta dess resultat. De frågor det här gäller, finns det underlag för att behandla nu.

Därtill kommer att de angår människor som befinner sig i krissituationer av olika slag; här hemma gäller det arbetslösa och bortlokaliserade, internationellt berör frågan människor som befinner sig i största fattigdom, som tvingas kämpa med vapen för rätten till sina tillgångar och sina liv.

Statens eftergifts- och stödpolitik gentemot kapitalet drabbar de arbetande människorna här i landet, men denna politik lämnar också bidrag till imperialismen, till den ökade utsugningen av folken i fascistiska stater och krigshärjade kolonier. Därför måste problemen börja angripas omedelbart.

Med hänvisning till det anförda föreslås

att riksdagen i skrivelse till riksbanksfullmäktige som sin mening uttalar att skärpt restriktivitet visas vid tillståndsgivning till investeringar i utlandet och att svenska investeringar i länder med fascistisk regim bör upphöra.

Stockholm den 25 januari 1974

C.-H. HERMANSSON (vpk)

LARS WERNER (vpk)
i Tyresö

JÖRN SVENSSON (vpk)
i Malmö

NILS BERNDTSON (vpk)

GUSTAV LORENTZON (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

BERTIL MABRINK (vpk)

